

Op Het Vinkentouw

Nummer 143, juni 2019

In dit nummer:

Hoe zit dit nou?

Doorontwikkeling Vogeltrekatlas

Ringen in Zuid-Afrika

Gestandaardiseerd onderzoek naar trekvogels

Hoe vogels reageren op klimaatverandering
blijkt moeilijk te voorspellen



Periodiek van het Vogeltrekstation -
Centrum voor vogeltrek en demografie



OP HET VINKENTOUW - nr. 143, juni 2019

Periodiek van het Vogeltrekstation – centrum voor vogeltrek- en demografie (voorheen de Nederlandse Ringcentrale). Het Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW en de Ringersvereniging.

Op Het Vinkentouw verschijnt drie maal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle ringvergunninghouders en relaties. Verkoop van losse nummers uitsluitend via: www.vogeltrekstation.nl/nl/webwinkel

Downloadbaar als pdf op: www.vogeltrekstation.nl/nl/cijfers/publicaties/op-het-vinkentouw



Vogeltrekstation
Postbus 50
6700 AB Wageningen

Tel: (0317) 473 465
E-mail: info@vogeltrekstation.nl
Website: www.vogeltrekstation.nl

Redactie: Ton Eggenhuizen, Henk van der Jeugd,

Illustraties: Wim Verholt, VRS Castricum, auteurs
Vormgeving: Mees Maas

Kopij: Bijdragen graag per email, bij voorkeur in Word. Grafieken en diagrammen in Excel inclusief data.

Naamgeving van vogels volgens Voous (1980).

Geciteerde literatuur in de tekst als volgt: (Jansen 1996), (De Visser & Pietersen 1984), bij meer dan twee auteurs (Klaasen et al. 1999), in volgorde van publicatie (Pietersen 1976; Jansen 1991). De literatuurlijst behoort op alfabetische volgorde te zijn op het eerste woord van de familienaam. Titels s.v.p. in de originele taal.

Voorbeelden:

Svensson L. 1992. *Identification Guide to European Passerines*. Stockholm. ISBN 91-630-1118-2.

Visser K.L. de 1948. *Veel Struisvogels dit jaar*. *Op Het Vinkentouw* 12: 4-7.

Voous K.H. 1980. *Lijst van Europese Broedvogels, inclusief Nederlandse Vogellijst*. *Limosa* 53: 91-103.

Vragen omtrent aanlevering van kopij richten aan Henk van der Jeugd. De redactie behoudt zich het recht voor de binnengekomen artikelen te redigeren, u krijgt daarna uw kopij ter lezing retour.

Kopij voor het komende nummer (OHV nr.144) inzenden voor 31 augustus 2019.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
In memoriam Arend Veenstra	6
In memoriam Hans Maeghs	9
Doorontwikkeling VogeltrekAtlas	10
Hoe vogels reageren op klimaatverandering blijkt moeilijk te voorspellen	12
Hoe zit dit nou?	14
Ringen in Zuid-Afrika	15
Gestandaardiseerd onderzoek naar trekvogels	16
Terugmeldingen	18
Mededelingen van het Vogeltrekstation	19

Agenda

20
JUL

Zangvogel certificering
AWduinen
Deze certificering is vol!

28
JUL

Steltloper certificering
In de (na)zomer van 2019 zijn er steltloper certificeringen op Schiermonnikoog op aanvraag

24
AUG

Zangvogel certificering
Zwarte Meer
Deze certificering is vol!

31
AUG

Zangvogel certificering
Budel
Deze certificering is vol!

7
SEPT

Zangvogel certificering
Eastermar
Deze certificering is vol!

14
SEPT

Zangvogel certificering
De Haar
Deze certificering is vol!

Voorwoord

Henk van der Jeugd

Een maand geleden was ik op het Europese Jagers Congres georganiseerd door FACE, de Europese Federatie voor Jacht en Bescherming. Ik was uitgenodigd een korte lezing te geven over de bijdrage die ringwerk kan leveren aan een 'verantwoorde jacht op trekvogels'. Dat klinkt misschien als een paradox, maar jacht op trekvogels is een feit in Europa. Veel soorten worden in Europa in meer of mindere mate bejaagd, en ook in Nederland wordt bijvoorbeeld op houtduiven en wilde eenden gejaagd en worden recent diverse soorten ganzen zelfs in grote aantallen geschoten bij ontheffing wanneer sprake is van schade. Ringgegevens, zeker wanneer geanalyseerd in groter EURING-verband, vormen belangrijke bouwstenen voor het beantwoorden van vragen over de duurzaamheid van deze jacht, en worden daarvoor ook veelvuldig gebruikt. Bijvoorbeeld bij het bepalen van de mate waarin afschot van ganzen in internationaal verband kan leiden tot het reduceren van conflicten zonder de gunstige staat van instandhouding van de soorten in gevaar te brengen. Maar ook bij het achterhalen van de demografische oorzaken van achteruitgang van soorten die desondanks toch bejaagd worden. In dat verband stond ik uitgebreid stil bij de zomertortel, een soort die in Nederland vrijwel is verdwenen, en waarvan recente analyses laten zien dat de achteruitgang deels veroorzaakt wordt door een afname van de overleving van eerstejaars vogels, tenminste in het westen van het verspreidingsgebied. Die informatie wordt gebruikt in de discussie over de toekomst van de jacht op deze soort, die velen in Nederland als een doorn in het oog is, maar die in veel Zuid-Europese landen, ondanks de jarenlange afname, helaas nog altijd doorgaat.

Ik deelde de sessie met een collega van Birdlife International, die in niet mis te verstane woorden de vinger regelmatig op zere plekken legde. Desondanks bleef de discussie met het publiek, dat bestond uit vertegenwoordigers van alle Europese nationale jagersorganisaties en andere 'stakeholders' beheerst en wisten we samen de vragen goed te pareren. De interessante dag werd afgesloten met een lezing door Laurens Hoedemaker, directeur van de Jagersvereniging, waarin ik veel herkende uit wat ons in de ringerswereld ook bezighoudt. Hij liet zien dat de Jagersvereniging er zich bewust van is dat er kritisch naar haar gekeken wordt, maar dat door te tonen wat jagers doen en waarom ze dat doen er aanzienlijk meer begrip is ontstaan voor jacht in Nederland. Ook de ringerswereld wordt kritisch bekeken en ook wij kunnen door het uitdragen van ons werk en door te laten zien waarom we vogels ringen meer begrip kweken bij het grote publiek, iets wat ik niet vaak genoeg kan benadrukken als belangrijk. Tijdens gesprekken ontdekte ik dat er veel raakvlakken zijn tussen beide werelden, bijvoorbeeld dat er ook vanuit jachtorganisaties eenden van GPS-zenders worden voorzien om er achter te komen waar ze vandaan komen en dat we daar samen gepassioneerd over kunnen praten, en dat er ook bij jagers grote zorgen bestaan over hoe onze landbouwgebieden langzaam verworden tot ecologische woestijnen waarin geen vogel nog kan overleven. Over sommige zaken zullen we het misschien nooit eens worden, maar er zijn zeker ook raakvlakken.

In deze Vinkentouw helaas twee korte in memoria van markante ringers die ons onlangs zijn overleden. Daarnaast aandacht voor de doorontwikkeling van de VogeltrekAtlas, waarbij uw steun onontbeerlijk is, een kort verhaal over het gebruik van CES gegevens in wetenschappelijke publicaties, en Jolien Morren geeft antwoord op vragen van ringers die ze regelmatig tegenkomt onder de toepasselijke kop 'Hoe zit het nou?'. Gerard Boere attendeert ons op de mogelijkheid vogels te ringen in Zuid Afrika en in

de mededelingenrubriek vragen we jullie onder andere alert te zijn ringmeldingen op waarneming.nl die tussen wal en schip dreigen te vallen. Daar ook goed nieuws voor het zoönose-project, dat dankzij een enorme beurs een grote boost gaat krijgen!

Veel leesplezier!

Henk van der Jeugd

In memoriam Arend Veenstra

Klaas Koopman

Op 19 december 2018 overleed Arend Veenstra op negentigjarige leeftijd. De rouwkaart opende met: "Na een voor hem meer dan voltooid leven". Arend vond het leven meer dan genoeg nadat in 2015 zijn partner Bouk Noë - de Boer was overleden en eind 2017 zeer onverwachts zijn goede vriend en compagnon-wilsterflapper Minko van der Veen. De circa honderd aanwezigen op het afscheid van Arend acht dagen later voelden zeer goed aan dat het voor hem zo goed was geweest. Onder de aanwezigen waren vier Groninger wilsterflappers, vertegenwoordigers van een snel uitdunnende groep. Arend was de vierde collega die hen in de laatste vijf jaar ontviel.

In 1955 werd Arend leerling aan de Middelbare Tuinbouwschool in Boskoop. Daar kwam hij in contact met de familie Van der Starre in Reeuwijk, onder vogelringers vooral bekend om de vangst van grote aantallen Kieviten. Hij beschouwde het als een voorrecht hier de Kievitenvangst meegemaakt te hebben. Zijn latere eigen ringwerk vond er zijn basis. In 1959, na het voltooien van zijn opleiding en terug in het noorden van het land, kreeg Arend zijn eerste ringvergunning. Hij begon



Arend en Minko op 2 maart 2011 bij Haanmeer Koudum (MvdV)

in zijn tuin in Norg met enkele mistnetjes (prijs 8,50 gulden = minder dan vier euro!) en een slagnetje. Grote aantallen zangvogels zoals die tegenwoordig worden gevangen, heeft Arend nooit gevangen. Daarvoor hadden ringers aanvankelijk noch de financiële middelen noch de tijd bij een zesdaagse werkweek. Maar ook later was het grootste deel van Arend's ringwerk vooral hier eens een paar mistnetten, daar een paar nestjes jonge vogels, uitstapjes naar Rottumerplaat, dan weer wat jonge weidevogels of bij gelegenheid met het slagnetje in eigen tuin. Het ringen van jonge kerkuilen was meer gestructureerd. Dat zouden er 1050 stuks worden. Ook spreeuwen hadden zijn liefde, vooral de jongen in de nestkasten voor deze soort bij zijn woning.

Zijn hart lag echter bij de vangst van Kieviten en goudplevieren. Een vanginstallatie als op de eilandjes in de Reeuwijkse Plassen was niet mogelijk, maar de vangst met een wilsternet in het noorden van ons land daarentegen wel. Voor dit In Memoriam kon ik putten uit twee boeken die Arend heeft geschreven: Dagboek van een vogelaar: deel 1 Aantekeningen over 40 jaar vogels ringen en deel 2 de jaren 1999 – 2008. De boeken, samen 460 pagina's, waren in eigen beheer uitgegeven en slechts zeer beperkt verspreid. Ik behoor tot de gelukkigen die beide van Arend heeft gekregen. In 1962 ringde hij vier goudplevieren bij een wilsterflapper. Aanvragen voor een ringvergunning voor vogels die onder de jachtwet vielen, liepen in 1963 via het Ministerie van Landbouw en Visserij. Een verzoek om goudplevieren te mogen ringen werd afgewezen, maar als het ITBON een ringvergunning voor plevieren aan zou vragen, zou de vergunning wel verstrekt kunnen worden. Deze sluiproute lukte kennelijk, want Arend kreeg toestemming Kieviten te vangen en mocht andere daarbij gevangen vogels als goudplevieren ook ringen. In de 55 jaar nadien is er niet veel veranderd

bij de honorering van aanvragen voor een ringvergunning: meestal moeizaam.

In 1964 kreeg Arend de beschikking over een eigen wilsterspul via de wilsterflapper Engbert van Esch. Deze wilsterflapper leerde hem de kneepjes van het vak. Met vallen en opstaan lukte het Arend goudplevieren te vangen, soms met flinke uitschieters tot 80 vogels per dag. Eind zeventiger jaren van de vorige eeuw ging Arend zich meer toeleggen op de vangst van Kieviten



Arend op 23 september 2010 bij Haanmeer Koudum (MvdV)

met het wilsternet. Een moeilijke soort voor dit vangmiddel, maar Arend was hiermee behoorlijk succesvol. Tot en met 2008 had hij totaal 4804 Kieviten geringd, inclusief een klein aantal pulli, tegen 2540 goudplevieren. In 2003 kwam Arend bij toeval in contact met de vlinderman Minko van der Veen, 18 jaar jonger dan Arend. Het klikte goed tussen beide mannen en daarna gingen ze meestal samen wilsterflappen. De gezondheid van Arend nam met het vorderen der jaren geleidelijk af en Minko nam meer en meer het voortouw bij het flappen en kreeg een eigen ringvergunning. Maar ook Minko's gezondheid haperde wel eens en zo kon het gebeuren dat op een bepaald moment Minko een onwel geworden Arend op de kruiwagen het land uit moest rijden en op een ander moment Minko met een ambulance uit het veld gehaald moest worden. Maar eenmaal opgelapt in het ziekenhuis gingen beide mannen welgemoed weer het veld in. Na het overlijden in 2015 van zijn levenspartner knakte er iets in Arend en hij was nauwelijks meer te bewegen mee het veld in te gaan. Minko ging alleen door, maar overleed als gevolg van een hersenbloeding tot groot verdriet van Arend zeer plotseling vlak voor de kerstdagen van 2017. Arend volgde hem een jaar later.

Arend was een mensenmens. Zijn beide dagboeken gaan behalve over het ringen van vogels ook veel over de mensen die hij daarbij ontmoette. Hij was een aimabel mens die gemakkelijk contacten legde. Maar hij durfde ook wel zijn mening te geven als iets hem niet aanstond. Arend zag het wilsterflappen in de eerste plaats als een sport en een oud ambacht. Hij wilde het wilsterflappen vooral beoefenen zoals hij dat van Engbert van Esch rond 1960 had geleerd. Jaring Roosma ontdekte in 2003 dat goudplevieren goed met geluid zijn te lokken. Ik had een wilsterspul waarmee ik vooral scholeksters had gevangen. Ik begon in 2003 ook goudplevieren te vangen, met geluid. En dat laatste was Arend een doorn in het oog en hij sprak mij erop aan. Volgens hem moest ik de vogels op de traditionele manier lokken met de fluit en een levende vogel op de wip. Bij het oude ambacht wilsterflappen pasten volgens hem geen elektronische geluidsdragers. Maar toen bleek dat met deze lokwijze veel meer vogels waren te vangen, was Arend wel zo pragmatisch om mede onder invloed van de technicus Minko ook geluid te gaan gebruiken. Om de traditie hechte hij ook sterk aan veren stelten, terwijl plastic stelten ook prima lokken en geen onderhoud behoeven.

Arend publiceerde met regelmaat over vogels, maar niet echte uitwerkingen van zijn gegevens. Meestal waren het korte bijdragen van vooral beschrijvende aard waaronder acht in Op het Vinkentouw. Naast zijn twee dagboeken maakte hij het liefst kleine boekjes bij speciale gelegenheden zoals jubilea en bijzondere gebeurtenissen, zowel over vogels, als over verenigingen en familieaangelegenheden.

Met Arend is een voor ons een zeer goede collega-wilsterflapper overleden, niet met een wetenschappelijke benadering maar een hartstochtelijk liefhebber van de natuur, van vogels en van vogels ringen.

Klaas Koopman, mede namens Het Vogelvangersbelang in de provincie Groningen (de vereniging van Groninger wilsterflappers)

In memoriam Hans Maeghs

Hans Custers,
Jan Beurskens

8 november 2018 is Hans op 84-jarige leeftijd overleden. De nestor van vogelringend Noord- en Midden-Limburg is niet meer. Met zijn gedrevenheid wist hij veel mensen enthousiast te maken voor het ringwerk en nestkastprojecten. Vogels ringen was zijn leven.

In 1965 startte Hans met een vergunning om nestjongen te mogen ringen. Enige tijd later kwam hij in het bezit van een algemene vergunning en kon hij het hele jaar door aan de slag. Het hoogtepunt was het vangen met het slagnet tijdens de herfsttrek. In de winter ving hij veel groenlingen, kepen en sijzen op zijn voerplaats bij kasteel De Holtmühle in Tegelen, maar ook was hij vaak met zijn klapnet onderweg om buizerds en torenvalken te vangen.

In het voorjaar had hij een druk programma, waarbij hij veel kilometers aflegde. Het begon met bosuilen en eindigde uiteindelijk met wespddieven. Vogelwerkgroepen en vogelliefhebbers uit Zuidoost-Nederland konden altijd een beroep op hem doen. Nee zeggen was bij Hans geen optie.

In de zomer was het komkommertijd, die hij mooi opvulde met het CES-project Romeinenweerd in Hout-Blerick. Verder heeft hij jarenlang oude, handgeschreven lijsten ingevoerd voor het Vogeltrekstation. Tijdens de 50 actieve jaren heeft hij als ringer meer dan 200.000 vogels in handen gehad. De laatste vogels die hij heeft geringd - en waar hij erg trots op was - waren drie jonge oehoes in 2016.

In 2009 werd Hans voor zijn vogelwerk benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Wij wensen zijn vrouw Joke, kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe.

Namens vogelringwerk Romeinenweerd,

Hans Custers

Jan Beurskens

Doorontwikkeling Vogeltrekatlas

Jolien Morren,
Henk van der Jeugd

De Vogeltrekatlas is nu ruim een jaar in de lucht en we merken dat deze door veel mensen gebruikt en gewaardeerd wordt. Maar we zijn nog lang niet tevreden! Er is nog veel te verbeteren aan de atlas, en de wensen voor uitbreiding zijn legio. Sinds een paar maanden wordt er weer actief gesleuteld aan de atlas. Deze klus wordt in eigen beheer uitgevoerd, maar waar we expertise tekort komen wordt deze elders ingehuurd.

De 'achterkant' van de website

Een grote klus is het verbeteren van de achterliggende programmatuur van de website. Dit is iets waar de bezoeker wat minder van zal merken, maar is wel hard nodig, want de programmatuur van de website werkt niet altijd naar behoren, of het werkt niet efficiënt. Wij vinden bijvoorbeeld dat de punten op de kaart vaak te langzaam laden, vooral bij soorten met heel veel punten zoals de koolmees. Ook duurt het nu nog lang voordat een doorgegeven terugmelding op de kaart verschijnt. Aan deze twee verbeterpunten, en ook nog vele andere, werkt collega Murad Maas heel hard. Hij is aan de achterkant de code helemaal opnieuw aan het schrijven om te zorgen dat alles straks soepel werkt! Het eerste deel van deze werkzaamheden is nu afgehandeld, en er zijn heel wat foutjes hersteld. En er is een enorme efficiëntieslag gemaakt waardoor het volledig laden van een data-intensieve soort als de koolmees (ruim 1 miljoen ringgegevens en 180 duizend terugmeldingen) nu geen 25 uur duurt maar nog maar 20 minuten.

Lay-out van de website

Hoewel we vinden dat de Vogeltrekatlas er mooi uitziet, is er ook aan de lay-out nog wel een en ander te verbeteren. Zo gaan er nog dingen mis met de assen van sommige grafieken, en dient de tabel met biometrische gegevens flink op de schop genomen te worden, zowel qua vormgeving als qua inhoud. Ook zijn niet alle tabellen even goed te begrijpen, en dit willen we graag verbeteren. Voor sommige figuren en tabellen hebben we ook nog ideeën voor uitbreidingen.

Teksten en foto's

Voor nog lang niet alle vogelsoorten zijn er teksten en foto's beschikbaar. Dit valt direct op als je de website bezoekt. Vanuit Vogeltrekstation is Jolien Morren hier het meest druk mee. Zij benadert schrijvers en coördineert het contact tussen hen en de redactie. De redactie wordt vrijwillig gedaan door een kleine groep ringers, en is tot nu toe onmisbaar gebleken in het verzorgen van prettig leesbare én feitelijk juiste teksten! Heel veel werk wordt hier verzet door Joke Winkelman, die elke aangeleverde webtekst kritisch doorneemt, toetst aan de hand van wat er in de atlas te zien is en voorstellen doet voor correcties. Als de teksten helemaal goed zijn zet Jolien deze, na een allerlaatste controle, online en zijn ze te lezen voor iedereen. Van bijna 60 zogenaamde 'A-soorten', de soorten met de meeste gegevens, staan de teksten nu online.

Daarnaast is Jolien actief fotograferen aan het benaderen om te zorgen voor fraaie en representatieve beelden bij alle gegevens. Er zitten flink wat voorwaarden aan het plaatsen van foto's, dus het is soms lastig om er één te vinden die voldoet aan alle criteria. Het belangrijkste is dat de foto direct verband laat zien met ringwerk. Dit kan door een vogel

in de hand te fotograferen, of als de vogel zichtbaar een ring omheeft. Als u denkt dat u kunt helpen wat gaten te vullen, dan kunt u altijd even contact opnemen!

Doe-het-zelf

Op de Doe-het-zelf pagina is er nu al wel de mogelijkheid om zelf kaarten samen te stellen, maar de functies zijn enigszins gelimiteerd. De meeste tijd zal gaan zitten in het uitbreiden van deze sectie, zodat er een echte 'speeltuin' gaat ontstaan waar gebruikers zelf met de gegevens aan de slag kunnen. Hier hebben we veel ideeën voor uitbreidingen, mede tot stand gekomen doordat jullie je wensen kenbaar hebben gemaakt. Eén van de grotere wensen betreft het zelf kunnen selecteren van gegevens op basis van ringgebied. Het moet straks mogelijk worden om alleen terugmeldingen te bekijken die betrekking hebben op bijvoorbeeld je eigen ringlocatie, een natuurgebied, of een provincie. Dit vereist flink wat denkwerk en aanpassingen. Eenvoudiger te verwezenlijken zijn uitbreidingen van de selectiecriteria op de getoonde gegevens. Nu is dat nog beperkt tot de vogelsoort (maximaal drie kunnen er tegelijk vergeleken worden), de conditie, de omstandigheden, en de datum. Wat we onder andere willen toevoegen is de mogelijkheid te selecteren op een bepaalde maand of maanden (dus ongeacht datum) en andere EURING velden. Dit zijn voorlopig nog wensen, want voordat we hiermee aan de slag kunnen moet de basis van Vogeltrekatlas helemaal goed werken. Hoeveel van onze (en jullie!) wensen we werkelijk kunnen ontwikkelen hangt ook af van het beschikbare budget.

Bijdragen aan de Vogeltrekatlas

Wij van Vogeltrekstation zijn enthousiast over Vogeltrekatlas.nl en alle mogelijkheden, en daarom steken we ook weer geld in de verdere ontwikkeling. Maar ook u kunt bijdragen door een donatie te doen in de webwinkel. Dat kan al vanaf €15. In ruil voor uw bijdrage ontvangt u een prachtige set van vijf ansichtkaarten met de verspreiding en een prachtige afbeelding van vijf vogelsoorten uit de Vogeltrekatlas. En wanneer u €100,- of meer doneert, kunt u ervoor kiezen uw naam te laten verschijnen bij een vogelsoort naar keuze op Vogeltrekatlas.nl! Gelukkig hebben veel mensen dat intussen gedaan, en is er al €4.935 euro gedoneerd (stand van 5 juni 2019)! Dit is al een heel mooi bedrag, en hoewel NIOO-KNAW ook in Vogeltrekatlas.nl investeert, hebben we voor al onze ideeën nog wel meer geld nodig. We hopen dat u als ambassadeur wilt optreden en de mogelijkheid tot sponsoring onder de aandacht wilt brengen van uw vrienden, bekenden, collega's. Samen kunnen we er een prachtige website van maken! U kunt meer lezen over de verdere ontwikkeling van de atlas op <https://vogeltrekstation.nl/nl/cijfers/vogeltrekatlas>

Hoe vogels reageren op klimaatverandering blijkt moeilijk te voorspellen

Jolien Morren,
Henk van der Jeugd

Met behulp van de ringgegevens uit het CES-project in Nederland is er onderzoek gedaan naar de invloed van klimaatverandering op de conditie van 46 soorten algemene zangvogels (McLean et al. 2018). Het blijkt dat vooral een warme lente en hoge luchtvochtigheid een grote, maar tegengestelde, invloed hebben op alle onderzochte vogels, en dat er verder erg veel variatie is tussen én binnen soorten.

Een gat in onze kennis

Hoewel het toenemen van de temperatuur door klimaatverandering en de effecten hiervan op allerlei flora en fauna veel onderzocht wordt, is er niet zo veel bekend over de invloed van andere gevolgen van klimaatverandering. Denk aan veranderingen in regenval, luchtvochtigheid en de wind. Om betere voorspellingen te kunnen doen over hoe het vogels in de toekomst zal vergaan, moet hier ook naar gekeken worden. Met behulp van Nederlandse ringgegevens is er onderzoek gedaan naar hoe de conditie van zangvogels is veranderd tot nu toe, en welke klimaatafactoren hier invloed op hebben gehad.

Vette vogeltjes

Alle ringgegevens verzameld in het CES (constant effort site) project zijn gebruikt voor dit onderzoek. Dit betreft gegevens van 46 algemeen voorkomende zangvogels, gemeten over een periode van 21 jaar op 80 verschillende locaties. De conditie van elke vogel werd berekend aan de hand van hun gewicht, gecorrigeerd voor tijd van de dag, en hun vleugellengte. Door die twee te combineren kan worden bepaald of een vogel relatief veel of juist weinig weegt in relatie tot zijn lichaamsgrootte, en dat is een maatstaf voor de conditie.

De condities van de vogels over de jaren is vergeleken met de gemiddelde windsnelheid, de gemiddelde temperatuur, het verschil tussen maximum en minimumtemperatuur, de gemiddelde luchtvochtigheid, de hoeveelheid zon en de hoeveelheid regenval. Al deze gegevens zijn per dag en locatie in dezelfde periode als de ringgegevens verzameld door het KNMI.

Elke vogel is anders

Temperatuur en luchtvochtigheid lijken de meeste invloed te hebben op de vetgraad van vogels. Een hogere temperatuur zorgt voor een lagere conditie terwijl een hogere luchtvochtigheid juist leidt tot een betere conditie voor de meeste soorten. Het effect van temperatuur doet zich vooral voor in droge habitats, maar niet in natte. Waarschijnlijk is er in droge habitats in warme jaren minder te eten, of broeden de vogels te laat in relatie tot de beschikbaarheid van hun voedsel, wat tot een slechtere conditie leidt. In natte habitats, zoals moerassen, is het voedselaanbod gevarieerder. Voor de andere onderzochte factoren is er niet een duidelijke conclusie te trekken. Een groter verschil tussen de minimale en maximale temperatuur binnen één dag was voor de conditie van de roodborsttapuit niet goed bijvoorbeeld, terwijl de conditie van de groenling er juist door vooruitging. En een hogere windsnelheid heeft in de ene populatie rietgors een positief effect, en in een ander gebied een negatief effect op de vetgraad.

Hoewel temperatuur ook in deze studie dus als belangrijke verklarende factor voor de

conditie van zangvogels uit de bus komt blijken er ook andere klimaatfactoren van belang te zijn, hoewel hun effect varieert en niet altijd eenduidig is. Omdat de vogels zo verschillend reageren op deze factoren is het belangrijk dat we verschillende soort(groep)en vogels niet behandelen als gelijken, want ze zijn nu eenmaal niet gelijk. Dit is goed om in gedachten te houden met het stellen van vragen voor toekomstig onderzoek en voor het bedenken van doeltreffende maatregelen om vogels te beschermen.

Belang van biometrie

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest als er geen biometrie was gemeten én ingevoerd in Griel! De data die ringers verzamelen, tijdens of buiten CES, zijn van onschatbare waarde. Je weet nu nooit waar het wel niet allemaal goed voor is in de toekomst, dus ga vooral door met meten!

Eerder onderzoek met CES data

Al eerder verschenen er wetenschappelijke publicaties op basis van Nederlandse CES gegevens. In 2016 werd de jaarlijkse overleving van 8 algemene soorten uit CES gegevens uit Nederland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Catalonië berekend. De overleving was vooral afhankelijk van de hoeveelheid regen in het overwinteringsgebied, en was lager voor soorten die in de Sahel overwinteren (Johnston et al. 2016).

In 2015 werden CES gegevens uit zes landen, waaronder Nederland, gebruikt om te kijken of de reproductie van zeven soorten was toegenomen in het noorden van hun verspreidingsgebied onder invloed van klimaatverandering. Het bleek dat de reproductie het hoogst was in het midden van het verspreidingsgebied en lager aan zowel de zuidgrens als de noordgrens, maar dat er geen duidelijke verandering in dit patroon heeft plaatsgevonden (Eglington et al. 2015).

Literatuur

McLean, N., van der Jeugd, H.P., & Van de Pol, M. (2018). High intra-specific variation in avian body condition responses to climate limits generalisation across species. *PLoS One*, 13(2), [e0192401]. DOI: [10.1371/journal.pone.0192401](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192401)

Johnston, A., Robinson, R.A., Gargallo, G., Julliard, R., van der Jeugd, H. & Baillie, S.R. (2016). Survival of Afro-Palaeartic passerine migrants in Western Europe and the impacts of seasonal weather variables. *Ibis* 158: 465-480. DOI: [10.1111/ibi.12366](https://doi.org/10.1111/ibi.12366)

Eglington, S., Julliard, R., Gargallo, G., van der Jeugd, H.P., Pearce Higgins, J., Baillie, S. & Robinson, R. (2014). Latitudinal gradients in the productivity of European migrant warblers have not shifted northwards during a period of climate change. *Global Ecology and Biogeography* 24: 427-436. DOI: [10.1111/geb.12267](https://doi.org/10.1111/geb.12267)

Hoe zit dit nou?

Jolien Morren

Over sommige zaken krijg ik regelmatig vragen. En als er mensen zijn die ergens vragen over stellen, dan weten meer mensen het niet! Daarom leek het me goed om de drie meest gestelde vragen en hun antwoorden hier op een rijtje te zetten.

“Help! Mijn certificering verloopt in juni, maar ik kan pas een certificeringbijeenkomst bijwonen in augustus! Mag ik nu twee maanden niet ringen?”

Nee hoor! U kunt gewoon aan de slag. Uw ringmachtiging is geldig van 1 maart 2019 tot 1 maart 2020. Is de datum achter “Certificering geldig tot” ná 1 maart 2019? Dan heeft u dit hele jaar een geldige machtiging! Als uw certificering dit jaar afloopt, dan is het van belang om dit jaar weer een bijeenkomst bij te wonen, anders heeft u namelijk géén geldige certificering op 1 maart 2020. Maar dat er ruimte zit tussen het aflopen van de datum en de bijeenkomst waar u nog naartoe moet is geen probleem.

“Wat is nu het verschil tussen een member en een owner?”

In de Griel projectadministratie maken we onderscheid tussen invoerders en ringers, maar u kunt het ook allebei zijn. Als owner kunt u vangsten invoeren en zelf-ingevoerde vangsten wijzigen. U kunt ook uw zelf-ingevoerde vangsten verwijderen binnen dertig dagen. Als U member bent dan kunnen er vangsten op uw naam worden gezet. Als u member-owner bent kunt u gegevens invoeren én vangsten op naam hebben. Zowel members als owners kunnen alle vangsten binnen een project inzien, onder ‘Mijn projectgegevens’. De owner die de gegevens invoert krijgt ook de bijbehorende terugmeldingen en andere berichten. Wanneer er meerdere owners zijn die invoeren op één project, dan komen deze berichten dus ook verspreid bij meerdere personen binnen, en krijgt elke owner berichten die betrekking hebben op de door hem of haar ingevoerde ringen.

“Maar als ik een vangst op naam zet, dan krijg ik er geen berichten meer van, toch?”

Dit is niet juist, de terugmeldingen komen binnen bij de invoerder van de gegevens, niet bij de ringer. In het verlengingformulier werd iedere ringer gevraagd aan te geven hoeveel vogels hij of zij geringd had afgelopen jaar. De schattingen daarvan kwamen regelmatig niet helemaal overeen met de gegevens in Griel. Het gebeurde echter ook regelmatig dat er zelfs nul vangsten in Griel op naam van de ringer stonden. Bij navraag bleek altijd dat vangsten niet op naam waren gezet. Redenen hiervoor liepen uiteen, maar iets wat ik meerdere keren gehoord heb is dat het problemen zou opleveren bij terugmeldberichten.

Hier hoeft u niet bang voor te zijn! Zoals bij de vorige vraag is uitgelegd, komen de terugmeldingen en andere berichten binnen bij degene die de gegevens invoert in Griel en niet bij de ringer op wiens naam de vangst staat. Dus vul alstublieft bij het invoeren ook de naam van de werkelijke (aspirant-)ringer in, zo kunnen wij ons een goed beeld vormen van wie welke vogels geringd heeft!

Ringen in Zuid-Afrika

Gerard Boere

Recent kreeg ik weer eens een bericht van mijn oude collega Prof. Dr. Less Underhill van de Avian Demography Unit van de Universiteit van Kaapstad. Hij is ook in Nederland bepaald geen onbekende en zeker niet onder de steltloper onderzoekers.

Hij maakte mij attent op enkele nieuwe ontwikkelingen (zie de website: <http://thebdi.org/about/african-ringing-expeditions/>) waaronder de opbouw van een permanent ringstation in Paardeberg, ongeveer een uur rijden ten noorden van het vliegveld van Kaapstad. Dat gebeurt vanuit initiatieven door een particuliere organisatie (zie de website van thebdi.org). Het is op een wijnboerderij waar men de beschikking heeft over comfortabele accommodatie en goede logistieke voorzieningen.

Een eerste verslag van maart 2019, van de nog prille activiteiten is gepubliceerd als blog van Less Underhill en te vinden in de blog op bovengenoemde website: [establishing-a-long-term-bird-ringing-site-part-1-the-place](#) en meer over de gevangen en geringde vogels in [establishing-a-long-term-bird-ringing-site-part-2-some-birds](#).

Men is zeer tevreden over de eerste resultaten en men zou het prachtig vinden wanneer ook ringers uit Europa en met name Nederland, aan de activiteiten zouden deelnemen.

Op de website is allerlei informatie over logistiek, kosten etc. te vinden, maar heb je interesse om daar een tijd naar toe te gaan dan is het beste contact op de nemen met Dieter Oschadleus, al jaren de coördinator van SAFRING voor verdere informatie: doschadleus@gmail.com

Gerard Boere

Gestandaardiseerd onderzoek naar trekvogels

Koos van Ee,
Henk van der Jeugd

*E*ind maart 2019 werd het jaarverslag van de activiteiten van VRS AW-Duinen openbaar gemaakt. In dit jaarverslag werd het concept Onderzoeks- en activiteitenplan 2019-2025 gepresenteerd. Het was de eerste keer dat de VRS AW-Duinen een dergelijk plan op papier zette, naar aanleiding van een groeiende behoefte binnen dit VRS naar een herbezinning van de werkwijze. Er werd met name behoefte gevoeld aan “een vergroting van de wetenschappelijke waarde van de vangsten door meer aandacht aan standaardisatie van het vangen”. Vogeltrekstation juicht dit initiatief van harte toe, en hoopt dat de aanpak navolging gaat vinden bij andere vogelringstations. De belangrijkste ideeën uit het concept-plan zetten we hier ter inspiratie uiteen.

Inleiding

De Stichting Vogelringstation AW-Duinen (VRS AW-Duinen) heeft als doel het opzetten en uitvoeren van onderzoek door middel van het ringen van vogels in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AW-Duinen). Dit onderzoek wordt verricht om inzicht te verkrijgen in het belang van de AW-Duinen voor onze vogels. Daarnaast worden de vangstgegevens toegevoegd aan de landelijke database van het Vogeltrekstation en dragen daarmee bij aan de landelijke doelstellingen van het ringonderzoek van het Vogeltrekstation. Sinds 1965 wordt er in de AW-Duinen door een club van vrijwilligers vogels gevangen en geringd. Dit onderzoek werd in de eerste opzet verricht, om inzicht te verkrijgen in de vogeltrek en de functie die de AW-Duinen daarin vervult. Aanvankelijk met slagnetten en lokvogels en al snel ook met behulp van mistnetten. Waarbij ontdekt werd dat het gebruik van lokgeluiden resulteerde in grotere vangsten. Vanaf 1991 wordt meegedaan met het CES (Constant Effort Site) project en kwam de focus ook te liggen op het belang van het gebied voor onze broedvogels.

Behoeftte aan herbezinning

Bij de viering van ons 50 jarig bestaan, in 2015, ontstond de behoefte aan een herbezinning van onze werkwijze, met name de vergroting van de wetenschappelijke waarde van de vangsten door meer aandacht voor standaardisatie van het vangen. De vragen die daarna in onze onderlinge discussies bleven hangen zijn:

- Kunnen we komen tot een consequent gebruikt geluidsprotocol op de vinkenbaan?
- Kan er, naast de CES-broedvogels, ook meer gestandaardiseerd onderzoek worden gedaan aan trekvogels (voorjaar en najaar) en overwinteraars?

Dit is de eerste keer dat de VRS-AW-Duinen een onderzoeksplan expliciet op papier zet, en daarbij een eerste vervolgstap wil zetten voor een verdere standaardisatie. Daarbij is in eerste opzet gekozen om naast de CES-broedvogels, ook een opzet te maken voor een CES-wintervogels, en tevens te komen tot een gestandaardiseerd geluidsprotocol. In dit plan geven we weer, hoe we dit in de periode 2019-2025 willen realiseren en met welke inspanningsactiviteiten we dit willen uitvoeren. Samenvattend komen we tot de volgende onderzoeksdoelstellingen voor de periode 2019-2025:

- Vogels vangen, ringen en het nemen van de standaard (cf CES-protocol) biometrische waarden,
- Voortzetting van onze deelname aan het CES-project.

- Opleiden van nieuwe ringers met als doel een grotere diversiteit (leeftijd, geslacht) en een grotere dekking van de vangbare dagen
- Bijdragen aan de voorlichting van het publiek door het verzorgen van excursies op de vinkenbaan
- Het realiseren van een gestandaardiseerd geluidsprotocol.
- Op onze CES- locatie (buiten de broedperiode) geen lokgeluid gebruiken en de vangsten herkenbaar per net in de database invoeren.
- Het starten van een winter-CES: Wat is het belang van de AWD voor onze wintervogels? En hoe is de conditie van deze vogels gedurende hun verblijf in de AWD?

Conceptplan wintervogels

Doel is een meetreeks te verkrijgen van overwinterende vogels, door in de winter en voorjaarsperiode regelmatig te vangen met een vaste netopstelling. Dit onderzoek wordt op onze vaste CES-locatie uitgevoerd, en noemen we 'Winter-CES'. Het protocol zal er globaal als volgt uitzien:

- Werken volgens CES protocol
- Van 1 december - 1 april 3 x per maand een vangdag
- Vangdag van 5 uur, i.p.v. 6 uur (langere vangdagen zijn voor ons niet haalbaar)
- Totaal 12 vangdagen
- Geen lokgeluid gebruiken
- Deze vangsten volgens het CES-protocol in de database verwerken
- Jaarlijks in ons jaarverslag een rapportage van: vangsten, % terugvangsten, en conditie/gewicht per soort. Op basis van eerste resultaten een klein stukje als discussie in OHV.

Hoe verder?

De komende tijd zal het concept-plan verder worden uitgewerkt, waarbij onder andere het opstellen van een geluidsprotocol en het verder uitwerken van het protocol voor wintervogels, alsmede het opstellen van een protocol voor trekvogels en een publicatieplan, aandacht zullen krijgen.

Koos van Ee, eekeos@zonnet.nl

Henk van der Jeugd, h.vanderjeugd@nioo.knaw.nl

Terugmeldingen

Grote barmsijs, *Carduelis f. flammea*, Arnhem BF 67757

In de winter van 2017/2018 waren er grote aantallen grote barmsijzen in ons land. Waar er normaal slechts enkele honderden per jaar geringd worden, werden er tussen november 2017 en maart 2018 bijna 7.000 geringd. In november 2018 werden opnieuw grote aantallen geringd, maar daarna doofde de invasie uit. We moeten meer dan tien jaar teruggaan voor zo'n grote invasie. De tot nu toe hoogste aantallen geringde barmsijzen stammen uit de periode november 2005 t/m maart 2006, toen er meer dan 10.000 barmsijzen door Nederlandse ringershanden gingen.

De grote aantallen leverden ook enkele leuke terugmeldingen op. Naast veel uitwisseling met nabijgelegen ringstations in België werden er in Nederland met name vogels gevangen die eerder geringd waren in Groot-Brittannië (7), naast enkele vogels met ringen uit Oost-Duitsland (1), Denemarken (1), Noorwegen (1) en Zweden (2). Vogels werden juist veelvuldig teruggemeld in West-Duitsland (9), en verder nog in Groot-Brittannië (2), Tsjechië (1), Denemarken (1), en Finland (2). Met enige voorzichtigheid kan dus worden gesteld dat Nederland vooral werd aangedaan door van west naar oost trekkende barmsijzen. Omdat echter een deel van de vogels al in 2016 of nog eerder elders werd geringd, en sommige terugmeldingen pas in 2018 of 2019 werden gedaan is het echte verloop van de invasie aan de hand van deze sporadische meldingen niet te duiden. Daarnaast wordt het patroon sterk beïnvloed door de inspanning van enkele ringers. Zo kwamen alle West-Duitse terugvangsten van slechts twee locaties; in Jever en Schortens, beide vlakbij Willems haven in Nedersachsen. In Nederland was Klaas Koopman spekkoper met maar liefst vijf buitenlandse ringen of terugmeldingen. Een leuk Noord-Nederlands-Duits onderonsje werd gevormd door een barmsijs die eerst werd geringd door Klaas Koopman in Leek in januari 2018, vervolgens werd teruggevangen door Derick Hiemstra in het nabijgelegen Surhuisterveen in februari 2018, en daarna opnieuw werd teruggevangen in Schortens, Duitsland, in maart 2018. Hemelsbreed is de grootste afstand tussen deze drie plaatsten 124 kilometer.

De verste terugmelding die samenhangt met deze invasie is van een grote barmsijs die op 23 december als adulte man werd geringd op ringstation Overdinkel in het uiterste oosten van Twente, en bijna een jaar later werd teruggemeld op 27 oktober 2018 uit Hämeenlinna, in het binnenland van zuid Finland. De afstand bedroeg 1439 kilometer. De ringers in Overdinkel kregen daarnaast ook nog een Zweedse barmsijs in handen.

Met dank aan Leo Hassing, ringstation Overdinkel

Mededelingen van het Vogeltrekstation

Aflezingen van geringde vogels op waarneming.nl

Met regelmaat worden aflezingen van geringde vogels gepubliceerd op waarneming.nl. Echter lang niet altijd worden deze meldingen doorgegeven via GRIEL of op andere manier gemeld aan Vogeltrekstation. Ook aflezingen van gekleurringde vogels op waarneming.nl bereiken niet altijd de projectleider van het kleurringproject. Als ringer kun je helpen deze meldingen niet verloren te laten gaan door ze zelf door te geven via GRIEL, de melder te attenderen op het feit dat ze moeten worden doorgegeven via GRIEL, of beide. Op waarneming.nl kun je gemakkelijk zoeken op waarnemingen van geringde vogels door 'toon geavanceerd' aan te vinken en vervolgens in het veld 'activiteiten' te filteren op '(kleur)ringdragend'.

Veel geld voor onderzoek naar infectieziekten geeft boost aan zoönose-project

Er is maar liefst 10 miljoen euro toegekend aan het One Health onderzoek naar door muggen verspreide infectieziekten. Het onderzoeksgeld is afkomstig van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) van NWO. De NWA bevordert samenwerking tussen kennisinstellingen en maatschappelijke partners om urgente vraagstukken te onderzoeken. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een groot consortium van instituten en organisaties, waarvan Vogeltrekstation er één is, onder leiding van het Erasmus Medisch Centrum. [Lees meer op de VT-website over het onderzoek.](#)

Voor het zoönose-project is dit geweldig nieuws. Bij Vogeltrekstation gaan 2 AiO's de komende jaren aan het onderzoek werken, en het zoönose-project, waarin voor het onderzoek cruciale gegevens worden verzameld, zal verder worden opgeschaald. Er zullen meer mensen aan mee gaan doen en het aantal soorten dat we gaan bemonsteren zal gaan toenemen. Deze opschaling zal vanaf 2020 plaatsvinden. In 2020 kunnen ook weer nieuwe ringers opgeleid worden om mee te kunnen doen aan het project. Hierover zal ruim op tijd worden bericht.

Certificering, een voortgaand proces

Binnen het huidige certificeringssysteem moet elke ringer op het moment van verlenging (1 maart) van de ringmachtiging een geldige certificeringsstatus hebben. De einddatum van uw certificering staat vermeld op uw ringmachtiging. Zorg dat u tijdig een bijeenkomst heeft gevolgd, zodat u uw machtiging kunt verlengen! We streven ernaar dat ringers een groeps-certificering volgen, om de kennisuitwisseling tussen ringers te bevorderen. Eén-op-één certificeringen zijn alleen toegestaan bij uitzondering, en moeten van tevoren worden aangevraagd bij het Vogeltrekstation. Als u op 1 maart geen geldige certificeringsstatus heeft (of een dienstverband bij een onderzoeksinstelling is niet aantoonbaar), dan wordt uw ringmachtiging niet verlengd.

CES-gegevens op tijd insturen

Het CES-project levert belangrijke informatie op over reproductie en overleving van Nederlandse broedvogels. Om een vlotte verwerking en snelle rapportage mogelijk te maken verzoeken we u dringend uw ring- en terugmeldgegevens van het CES-project, inclusief de ingevulde overzichtslijst, uiterlijk op 1 oktober van het zelfde jaar aan het VT te melden, zodat kort daarna met de controle van de gehele dataset kan worden begonnen. Over te laat ingestuurde gegevens kan geen vergoeding voor de gebruikte ringen worden betaald. CES is ons belangrijkste monitoringsproject en die gegevens moeten op tijd binnen zijn, anders verliest het project zijn actualiteit, en daarmee zijn waarde.

Jaarlijks verlengen van uw ringmachtiging.

Elke ringmachtiging heeft een geldigheidsduur van één jaar (1 maart - 1 maart). Vanaf begin januari kunt u een verlengingsaanvraag indienen via de website van het Vogeltrekstation. U krijgt hierover per email bericht. U kunt dan ook nieuwe projecten en vangmiddelen aanvragen of uw deelname aan een project stopzetten. Wij sturen u dan voor 1 maart een nieuwe en aangepaste ringmachtiging toe. Hebben wij, om wat voor reden dan ook, uw aanvraag voor een nieuwe ringmachtiging niet ontvangen dan kunt u daarvoor tot 1 juli contact opnemen. Na 1 juli wordt uw ringmachtiging beëindigd. U kunt dan opnieuw een aanvraag indienen, maar die wordt dan beoordeeld volgens de dan geldende normen.

(Te) weinig geringd?

Bij uw verlengingsaanvraag evalueren we ook het aantal door u geringde en ingevoerde vogels: als het aantal geringde vogels van een ringer (vrijwel) nihil is dan vraagt het Vogeltrekstation u dat toe te lichten. Als er dan voor ons geen beeld zichtbaar wordt waarin verbetering gaat optreden dan wordt (dat deel van) de ringmachtiging op 1 maart van dat jaar niet verlengd.

Bestellen in de webwinkel

Bestellingen in de webwinkel worden elke dinsdag en donderdag afgehandeld en verstuurd. Het kan echter voorkomen dat door grote drukte de verwerking van bestellingen trager verloopt. We verzoeken u dringend daarmee rekening te houden en uw bestellingen tijdig te plaatsen. We kunnen niet garanderen dat 'last-minute' bestellingen van ringen tijdens het veldseizoen op tijd kunnen worden afgehandeld. Bestellingen buiten de webwinkel worden niet geaccepteerd. We verzoeken u zoveel mogelijk te betalen met IDEAL, dit voorkomt vertraging. Let daarbij op het kiezen van de juiste verzendkosten. Wanneer u de bestelling zelf ophaalt, kies dan voor 'zelf ophalen'. Ringen en netten kunnen alleen door ringers worden besteld en gezien in de webwinkel. Indien u deze niet ziet, neem dan contact op met het Vogeltrekstation.

Controleer uw berichten

Regelmatig krijgen we klachten van ringers en publieke melders omdat ze een vogel hebben teruggemeld waarvan de ringgegevens door de ringer nog niet zijn ingevoerd. Deze 'navragen' komen bij uw berichten in GRIEL te staan. We stellen het dan op prijs als u die ringgegevens z.s.m. invoert, zodat de melder ook de gegevens snel ontvangt. Op deze manier blijven (publieke) melders enthousiast om ringen te melden.

Het kan echter ook gebeuren dat een terugmelding wordt ingevoerd waarbij er een fout in het ringnummer is geslopen. Als de ringgegevens wel aanwezig zijn krijgt de ringer een verkeerde terugmelding (bv. geringd als tuinfluiter, teruggemeld als boerenzwaluw). Als de ringgegevens niet aanwezig zijn, dan krijgt de eigenaar van de ringstreng ten onrechte een navraag. In zo'n geval kunt u als eigenaar bij deze navraag de optie 'ring in bezit' kiezen. De melder krijgt dan een bericht dat de melding niet correct is en wordt gevraagd om de gegevens opnieuw in te voeren. De foutieve melding wordt automatisch verwijderd.

Oude gegevens controleren

In de nieuwe versie van GRIEL kunt u alle door u ingevoerde gegevens, ook die uit POOT, terugkijken. Vooral in de oude gegevens zijn vaak allerlei foutjes geslopen, omdat er toen nog geen controles zaten op de ingevoerde gegevens. Mocht u tijd hebben, dan roepen we u op om eens in uw oude gegevens te struinen en deze aan te passen waar nodig. Alle door u ingevoerde gegevens kunt u zelf wijzigen in GRIEL. Zo wordt de kwaliteit van de database steeds beter en u komt ook vaak hele leuke oude gegevens tegen!